

Bramadata in Radovan.

Indijska pripovedka. Spisal *N. Leskov.*

(Konec.)

V.

ko so zvedeli služabniki, služeči na cesarskem dvoru, da je prišel mladenič, ki hoče streči divjemu slonu: zbrali so se vsi, od prvega do zadnjega, da bi videli, kaj se bo zgodilo predrznežu v staji, kjer je bil prikovan slon na eno nogo k steburu, vkopanemu globoko v zemljo in opasanemu z debelimi mednimi obroči.

Prišel je gledat tudi prvi konjar in je rekel Dolgoživu:

„No, poskusi, ako se ne bojiš! Če ostaneš cel, dobiš štirikrat večje plačilo, kakor je dobivajo drugi hlapci, in če zve o tebi cesar — smeš se nadejati njegove posebne dobrote; a če ne ostaneš cel — očitaj predrznost samemu sebi, kajti nihče te ne sili, ampak sam se radovoljno drviš v nevarnost.“

„Da, docela radovoljno“, je odvrnil Dolgoživ, „in nikakor ne za bogato plačilo in za cesarsko milost, ampak svoje življenje hočem žrtvovati zato, da pomorem drugim.“

A pri tem se je spomnil besed svojega očeta in je dejal samemu sebi: „Menim, tako ne gledam ne preblizu in ne predaleč, ampak tako, kakor mora gledati človek, ki bi naj pomagal svojemu bližnjemu v nesreči. Ako bi skrbel le za lastno prihodnjost, bi bilo to gotovo predaleč: o tem bom premišljeval pozneje.“

Tako sklenivši, je vzdihnil Dolgoživ iz dna svojih mladih prs ter je zapel poskočno pesem, ki mu je bila baš na koncu jezika. Nato je jel nasipati v pripravljene koše belega riževega zrnja. Ko so bili trije koši nasuti zvrhoma, vzdignil je prvega na glavo in je šel z njim v stajo k divjemu slonu, prepevaje si veselo pesem.

Slon ga je že pričakoval, otepajoč z dolgim rilcem; toda to pot se ni tako razljutil kakor vselej poprej. Dolgoživ mu je nasul riža v jasli ter odšel nedotaknjen iz staje. Ko mu je prinesel drugi koš, začel je debelokožec mahljati z dolgima uhljama same radosti, a ko mu je nasul sladkega zrnja tretjokrat, iztegnil je svoj dolgi rilec in je pobožal z njim Dolgoživa, laskaje in dobrikaje se mu.

O vsem tem so sporočili cesarju Bramadatu, ki je pozval neustrašljivega mladeniča pred-se, da bi tudi njega razvedril s svojo veselostjo. Ko je Dolgoživ zapel nekaj svojih poskočnih pesnic, se je s tem, kakor tudi s svojo moško smelostjo, tako prikupil benarskemu cesarju, da mu je velel:

„Bodi še nadalje neustrašljiv strežaj mojemu divjemu, prekrasnemu slonu: za to delo boš dobival več nego štirikratno plačilo mojih drugih služabnikov in jedi in pijače ti bom pošiljal z lastne mize. Kakar pa boš opravil

svoje delo, tedaj sleci navadno hlapčevsko obleko in se ogrni v tančice, ki ti jih bom poslal raz svojih ram, ter prihajaj k meni vsak dan, da me boš razveseljeval s svojim petjem in se pogovarjal z mano.“

Dolgoživ je hojeval dan na dan k Bramadatu in mu je delal kratek čas, govoreč z njim o zabavnih stvareh in prepevaje mu svoje ljubke pesmice. Naposled se je že cesar tako navadil prikupljivega mladeniča, in njegovi razgovori, toli živahni in zajedno tako globokoumni, so se mu omilili tako, da ni več puščal Dolgoživa k slonu, ampak ga je obdržal v svoji palači. Vedno mu je moral biti v bližini, bodisi v obednici, bodisi v sprejemni dvorani, in kamorkoli je šel Bramadata, spremljal ga je Dolgoživ: na vojske, na dirkališče, na lov na divjega tigra in na posete k sosednim vladarjem. A Bramadata, benarski cesar, ni nazival Dolgoživa za slonovega hlapca, ampak imenoval ga je: — moj najljubši prijatelj.

Toda niti cesar Bramadata, niti njegovi dvorniki niso vedeli, da je čaščeni Dolgoživ pristen kraljevič, sin umorjenega kazaljskega cesarja Radovana.

In tako sta preživela Bramadata in Dolgoživ v prijaznem občevanju celo leto, a v drugem letu se je pripetilo mej njima nekaj posebnega.

VI.

Jezdil je nekoč cesar Bramadata na lov na tigre; spremljali so ga njegovi najboljši strelci, a poleg njih tudi Dolgoživ. Lov je bil prekrasen: nastreljali so raznih zverij že na kupe. Kar je skočil nenadoma velik tiger iz zasede ter je bliskoma skakaje semtertja raztrgal nekaj lovcev; a nato se je zopet izgubil v goščavo. Predrzna žival je cesarske strelce razsrdila tako, da so jo na vse strani udrli za silovito zverjo, pustivši Bramadata samega. Sredi največje goščave je šele zapazil cesar, da je docela osamljen in da ga spremlja jedino-le Dolgoživ.

Tedaj pa je dejal Bramadata Dolgoživu:

„Smrtno sem se utrudil, drveč neprestano na konju po žgočem solncu. Rad bi nekoliko zadremal, a bojim se, da bi me spečega pičil strupen gad. Razbrzdaj najina konja in ju priveži k drevesu, da se bodeta pasla krog njega po sočni travi! A sam se vsedi in daj, da položim svojo trudno glavo na tvoji koleni ter me varuj strupenih kač, ko bom spal, da si nabereš novih močij.“

„Dobro“ — je odvrnil Dolgoživ — „takoj se zgodi po tvoji volji.“

Dolgoživ je razbrzdal konja, zrahljal njima sedli na hrbtu in ju privezal za dolg jermen na drevo, da bi se pasla po zelenici. Nato je pregrnil svoj plašč, se vsedel pod drevo, položivši nogi navskriž, in položil na svoji koleni glavo cesarja Bramadata. A ta je, spehan in omočen od vročine, takoj trdo zaspal, brž ko je položil glavo na koleni Dolgoživovi.

Dolgoživ je mirno sedel in pazil, da bi se ne prikradel iz visoke trave strupen gad, ki bi utegnil pičiti spečega cesarja. Razgreto glavo Bramadatovo je hladil mahaje z zeleno vejico; a ko je tako zrl v mirno obličje, es ej globoko zamislil.

„Glej, tu-le na mojih kolenih spi Bramadata, cesar benarski, ki je povzročil toliko zla našemu cesarstvu kazaljskemu: — pobil je naše najboljše ljudi, a ostale je odgnal s seboj v sužnost ali jih pa pokvaril, da so postali iz krotkih ovčic krviželjne zveri; — pobral nam je vso živino, žito in zaklade suhega zlata; — opustošil nam je polja, da se šopiri sedaj po njih trnje in osat; — in slednjič, sramotil mi je mojega očeta in mojo mater, umoril ju brez slehernega vzroka in jima niti spodobnega pogreba ni privoščil, želeč, da oklujejo njuni telesi ptice pod nebom in da se valjata v razbeljenem prahu v posmeh mimogredočim. Glej, kakšna priložnost se mi nudi baš sedaj, da mu poplačam vse to zlo!“

Ko je Dolgoživ tako premišljeval, še niti zapazil ni, da mu je roka nehoté potegnila meč iz nožnice. In dvignil je ostrobrušeni meč nad razgaljeno grlo Bramadatovo. Toda, ko je Dolgoživ baš hotel zasaditi meč v beli vrat spečega cesarja, šinile so mu v spomin poslednje besede očetove, in dejal je samemu sebi:

„Ali mi niso veleli oče, ko so jih pripeljali na morišče: „Moj sin, Dolgoživ, ne glej ne predaleč in ne preblizu in pomni, da se sovraštvo ne pomiri s sovraštvom, ampak z dobrosrčnostjo!““ Ne bilo bi prav, če bi ne poslušal poslednjih besed očetovih.“

Tako je besedoval Dolgoživ samemu sebi in je zopet vtaknil meč v nožnico.

Toda silna borba ni takoj utihnila v srcu cesarjevičevem, kjer se je borila temna strast maščevanja z lučjo dobrohotnosti. Trikrat ga je prevzela žeja po maščevanju in trikrat je potegnil znova meč iz nožnice ter nameril njegovo ostrino nad razgaljenim vratom Bramadatovim: a vselej ga je zopet potisnil v nožnico, spomnivši se besed očetovih.

A ko je vtaknil poslednjikrat svoj meč v nožnico, je Bramadata silno vztrepetal v spanju, a prebudivši se, je dejal Dolgoživu:

„Krepko sem spal, a prestrašil sem se tako, da trepečem kot šiba na vodi.“

„Čemu neki?“ — ga je vprašal Dolgoživ.

„Imel sem strašne sanje! Sanjalo se mi je namreč, da si ti zgrabil za ostri meč in mi hotel z njim prerezati vrat.“

VII.

Ko je to izgovoril Bramadata, vzplamtelo je mahoma zopet maščevanje v duši Dolgoživovi, in dejal je razjarjeno:

„Kar se ti je sanjalo, to se je tudi resnično godilo!“

Izpregovorivši te besede, je prijel z jedno roko Bramadata za lase in mu je pripognil glavo čez svoje koleno tako, da je trščalo grlo navzgor, a z drugo roko je zgrabil meč, nastavil mu ga na grlo ter nato izpregovoril:

„Vedi sedaj, Bramadata, cesar benarski, da sem jaz Dolgoživ, sin Radovana, kazaljskega cesarja! Prizadel si nam temo gorjá: vzel si nam živino in pridelke, zaklade in vso zemljo, in umoril si mi še naposled moja dobra roditelja. A sedaj je prišla vrsta nate, — le pokesaj se še brž za svoje hudobije!“

Že je hotel Dolgoživ prerezati Bramadatu grlo, ko oblijejo prepadeno lice cesarjevo vroče solze; objel je Dolgoživu koleno in jecljal z žalostnim glasom:

„Pusti mi življenje, sin moj, Dolgoživ! Pusti mi življenje, in daj, da še gledam luč solnca!“

A Dolgoživ se je nasmehnil in odvrnil:

„Saj si vendar ti cesar! Čemu prosiš tedaj milosti?!“

„Ah, moj sin Dolgoživ“, — odvrnil mu je Bramadata — „res, vse svoje življenje sem bil največji gospod, in sleherno življenje podložnih je bilo v mojih rokah. A sedaj je doletelo mene samega. Sedaj me imaš v oblasti ti, a jaz vidim vse svoje strašne grehe, kō sem ljudem končaval življenje, katero so prejeli od Boga, vidim vse svoje hudobije in duša mi poka zaradi tega žalosti in kesa: pusti mi življenje, Dolgoživ, moj sin! — Moj sin, Dolgoživ, pusti mi življenje in veruj mi: ako ne vsekaš z mečem po mojem vratu in mi ne oddeliš glave od pleč, živel boš srečnejše in zadovoljnejše, nego če se maščuješ za zlo, ki sem je storil tvojima roditeljema.“

A Dolgoživu so prišle zopet na misel poslednje besede očetove; polegla se je jeza v njegovi duši in porajalo se je prejšnje usmiljenje, da je vtaknil meč v nožnico ter dejal:

„Puščam ti življenje, a tudi ti je odsihdob ne končuj nikomur več!“
Nato je vstal cesar Bramadata in objel Dolgoživa, in obema je bilo, kakor da sta se na novo porodila.

VIII.

Razpletla se je po tem burnem prizoru mej njima govorica in cesar Bramadata je hotel izvedeti vse zlo, katero so morali Dolgoživ in njegova roditelja pretrpeti zaradi krutega preganjanja, in čemu se je Dolgoživ premagal, da je zadušil silno maščevanje v sebi. Dolgoživ je razkril Bramadatu vse svoje življenje, a ko je omenil besede očetove, ki so tudi sedaj zadušile v njem silno jezo, „ne glej v življenju ne predaleč, ne preblizu, in pomni, da se sovraštvo ne pomiri s sovraštvom, ampak z dobrosrčnostjo“, — tedaj je vprašal cesar Bramadata:

„Razloži mi, moj sin Dolgoživ, kaj pomenijo te besede, da se bom mogel tudi jaz po njih ravnati!“

In Dolgoživ mu je odgovoril: „Besede očetove, ki so mi jih položili pred smrtjo na srce, razumevam, o cesar, tako-le: „„Ne glej v življenju pre-daleč““ — to pomeni: ne pusti, da se ščeperi sovraštvo dolgo v tvojem srcu; a „„ne glej preblizu““ — pomeni: ne obsodi prenašlo svojega bližnjega, ampak skušaj ga privedi na pravi pot. Besede pa, ki jih je izustil moj oče, da „„sovraštvo se ne pomiri s sovraštvom, ampak z dobrosrčnostjo““, te pravijo, da kljubu temu, da si mi umoril očeta in mater, se ne smem maščevati nad teboj. Ako bi jaz umoril tebe, ugonobili bi mene tvoji prijatelji, a moji privrženci bi maščevali mene: in tako bi se sovraštvo nikdar ne pomirilo, temveč le razširjalo brez konca in kraja. A sedaj, ko nisem gledal predaleč, zapodivši zlobo iz srca, in ko nisem gledal preblizu, ker sem verjel

tvoji obljubi, da ne boš več moril ljudi, sedaj tudi spoznavam, da se sovraštvo pomiri le z usmiljenjem in dobrosrčnostjo.“

Ko je tako Dolgoživ razložil cesarju benarskemu pomen zadnjih besed Radovanovih, tedaj se je zamislil Bramadata in na vejicah so se mu zasvetile solze. —

In rekel je Bramadata potrpežljivemu in usmiljenemu mladeniču:

„Kratke so tvoje besede, o moj sin, a obseval jih bo žar svete resnice, dokler bo živel človeški rod na zemlji.“

In od tega časa se je cesar Bramadata docela izpremenil. Nikomur ni povzročal krivice, ker ni gledal ne predaleč in ne preblizu in ker je pomnil, da se sovraštvo ne pomiri s sovraštvom, ampak z dobrosrčnostjo.

Spomini iz otročjih let.

(Piše L. Černej.)

20. Komedija.

Bilo je poletnega popoldne. Otroci smo se igrali pri kapelici sredi vasi, v kateri izvira hladen studenček. — „Glejte, glejte!“ je zavpil jeden izmed družbe, kažoč s prstom proti oni strani, kjer se zavije cesta v vas. Trije konjički, mali kakor oslički, so vlekli hišici podoben voz. „Komedijska!“ je zaklical sosedov Tine in črez dober trenutek smo hiteli vsi pozdravit čudne goste.

Kuštrava ženska je držala pri prednjem oknu za vajeti. Skozi druga okna so moléle otročje glave. Za vozom pa so korakali trije večji fantje in velik mož, trdne postave in resnega lica — posestnik „komedije“. To je bila vsa družba. Ne, pozabiti ne smemo dveh srednjevelikih rjavih psov, ki sta šla vštric z gospodarjem. Dasi me je zanimalo vse, sem si vendar ravno ta psa najbolj ogledal. Bila sta takozvana „puldoksa“, kakoršnih še nisem videl prej nikdar. Z začudenjem sem opazoval njuno ostro zobovje, ki sta je vedno kazala svetu, bolj nego naš Vari, kedar je bil najbolj hud.

Blizu si nisem upal. Sploh smo vsi nekoliko bolj od daleč šli za vozom; kajti tisti mož nas je večkrat prav grdo pogledal.

Pred krčmo se je ustavil voz. Rad bi bil videl, kaj bo iz tega, pa poklicala me je dekla, ki je prišla pome, češ, da je čas za na pašo. No, tudi drugi dečki so jo kmalu popihali, kajti gospodar „komedije“ je zakričal: „Zdaj le domov! Zvečer pridite, pa denar prinesite!“

Preprosil sem stariše, da sem smel pasti tistokrat okrog doma. Bal sem se namreč, da bi sicer kaj ušlo mojim očem. Med pašo pa sem večkrat skočil v vrt k materi ter jih nagovarjal, da bi šli zvečer na komedijo. Mati pa niso hoteli nič vedeti o tem in so se izgovarjali, da tudi nimajo denarja za to. Bil sem potlačen.